

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SAĞLIK HUKUKU TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ANAYASA MAHKEMESİ'NİN AŞI REDDİNİ
ANAYASAYA UYGUN BULAN KARARININ
TIBBİ - MEDİKAL AÇIDAN İRDELEMESİ**

Ahmet Saltık, Yaşar Bilge

*Prof. Dr. MD, MSc, BSc, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Cebeci Hastanesi, Dikimevi - Ankara,
(Yazışma için; profsaltik@gmail.com)*

Prof. Dr. MD, Ankara Üniv. Tıp Fak. Adli Tıp Anabilim Dalı, Ankara

3. Uluslararası Sağlık Bilimleri Kongresi, OP-257

Ankara, 01.12.2018

Ne oldu??

Anayasa Mahkemesinin (AYM), anababanın çocuklarına Sağlık Bakanlığınca aşı uygulanmasını reddine ilişkin bireysel başvuru kararları yeni ve yalnızca 2 dosyadır. Dolayısıyla bu kararların hukuk ve tıp dünyasında bilimsel tartışmaları henüz oldukça sınırlıdır. Kaldı ki, AYM'nin 2 kararı da somut yasal norm eksikliğine dayandırılmış olup, hukuk dünyasında çok heyecan uyandırmış ve yankı yaratmış değildir. Oysa tıp dünyasında ve kamuoyunda, Yüksek Mahkemenin 2 içtihadı geniş tartışmalara ve sorunlara yol açmıştır.

Anayasa Mahkemesinin aşı kararı

- Anayasa Mahkemesi (AYM), 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Yasasında salt **Çiçek** aşısının zorunlu tutulduğu, öbür aşıların herhangi bir yasada zorunlu kılınmaması nedeni ile Anayasa'nın 17'nci maddesinde yer alan *kişinin maddi ve manevi varlığının korunması* gerekçesiyle 2 bireysel başvuruda yerel mahkeme kararını bozdu ve Çiçek dışında düzenli (rutin) aşıların *zorunlu olmadığına* karar verdi.
- AYM kararlarında, Anayasanın 13. maddesine de gönderme yaparak, **temel hak ve özgürlüklerin.... ancak yasa ile sınırlandırılabilceğini**, aşı yaptırap - yaptırmama kararının bu bağlamda görüldüğü ve eksik yasal düzenleme nedeni ile kişilerin aşuya zorlanamayacağını gerekçesinde belirtti.

Ne oldu??

Sorun - **aşı reddi**, genelde informal tartışılır, basında popöler yazılara, yer yer sansasyonel haberlere konu edilirken; bir yandan da tehlikeli biçimde yayılma eğilimi göstermektedir. *(2017 sonunda 23 bin aile!)*

İki ailenin, çocuklarına Sağlık Bakanlığınca öngörülen **aşuları yaptırmayı reddi** üzerinden gündeme giren Mediko-Legal ve Etik sorun, daha önce Türk toplumunda deneyimlenmemiştir. Bu bakımdan yerel - ulusal ölçekte kapsamlı bir yazın (literatür) çalışması yoktur.

İkiz bebeklerine aşı yaptırmayan savcının hukuk zaferi

Anayasa md. 12/2 :

“Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da içerir.”

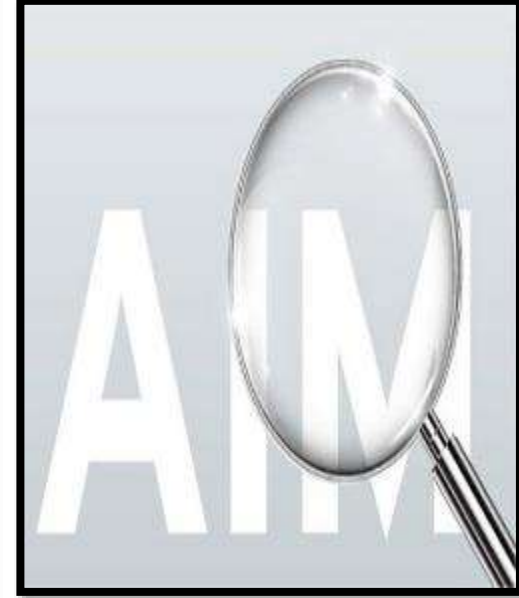
**Oysa Aşı reddedilemez; toplum ve kişi yararını, yurttaş sorumluluğunu hiçe saymaktır!
“Zafer” olsa olsa ironiktir..**

Sorun çok boyutlu..

Uluslararası düzlemde benzer örnekler çok değildir. Dolayısı ile Türkiye’de bu sorunun kendi özgün dinamikleriyle ancak **Anayasanın bütüncül değerlendirilmesiyle,** **hukukun evrensel kabul gören yüksek ilkeleri *jus cogens,*** ***tıp ve hukuk etiği, uluslararası andlaşmalar*** ışığında; gündelik siyasal kaygılar vb. gerekçelerle savsaklanmadan, ***tabula rasa sistematiği*** ile önyargısız ve hızla **yasal çözüme** kavuşturulması gerekmektedir. Sorunun çok boyutlu olduğu ortadadır. Hukuktan Tıba, Sosyolojiden Antropolojiye, Felsefeden onun alt dalı olan Etik ve Biyoetike, Ekonomiden Kamu Yönetimine dek birçok disiplini ilgilendirmektedir.

Çalışmanın amacı

- **Bu çalışma;**
- Son birkaç yıldır Türkiye’de ve yer yer dünyada karşılaşılan ve büyüme eğilimi gösteren, bir yanda ciddi kamu - toplum - halk sağlığı; öbür yanda, hukuk ve temel insan hakları - özgürlüğü, kişi özerkliği, Etik sorunununun, Anayasa Mahkemesinin 2 bireysel başvuruda davacılar lehine verdiği *hak ihlali* kararları üzerinden tartışılması, tıp bilimleri kaynakları ışığında, bu ciddi güncel **Medikal çatışma**ya - soruna çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır.

Bağımlı – bağımsız değişkenler

- Çalışmamız, tanımlayıcı - çözümleyici bir **Sosyal ya da Mediko-Legal Epidemiyolojik temele** oturmaktadır.
- **Bağımlı değişken** Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru üzerine verdiği söz konusu 2 hak ihlali kararı ve gerekçeleri olurken;
- **Bağımsız değişkenler** bu kararların Yüksek Mahkemece ileri sürülen mevzuat gerekçeleri ve AYM'nin gerekçe yapmadığı ancak çocuğun - toplumun gerçekte birbiriyle çatışmayan ama örtüşen üstün yararı - sağlık güvencesi bakımından gerekçe yapılabilecek tıbbi kanıtlar, olacaktır.

Çalışmanın varsayımları (hipotezleri)

- H₀: AYM'nin 2 bireysel başvuruda davacılar lehine verdiği zorla aşı uygulamasını hak ihlali sayan kararları, **tıp bilimlerine uygundur.**

H₁: AYM'nin 2 bireysel başvuruda davacılar lehine verdiği zorla aşı uygulamasını hak ihlali sayan kararları, **tıp bilimlerine aykırıdır..**

AŞILAR, HER YIL 3 MİLYON ÇOCUK ÖLÜMÜNÜ ÖNLÜYOR

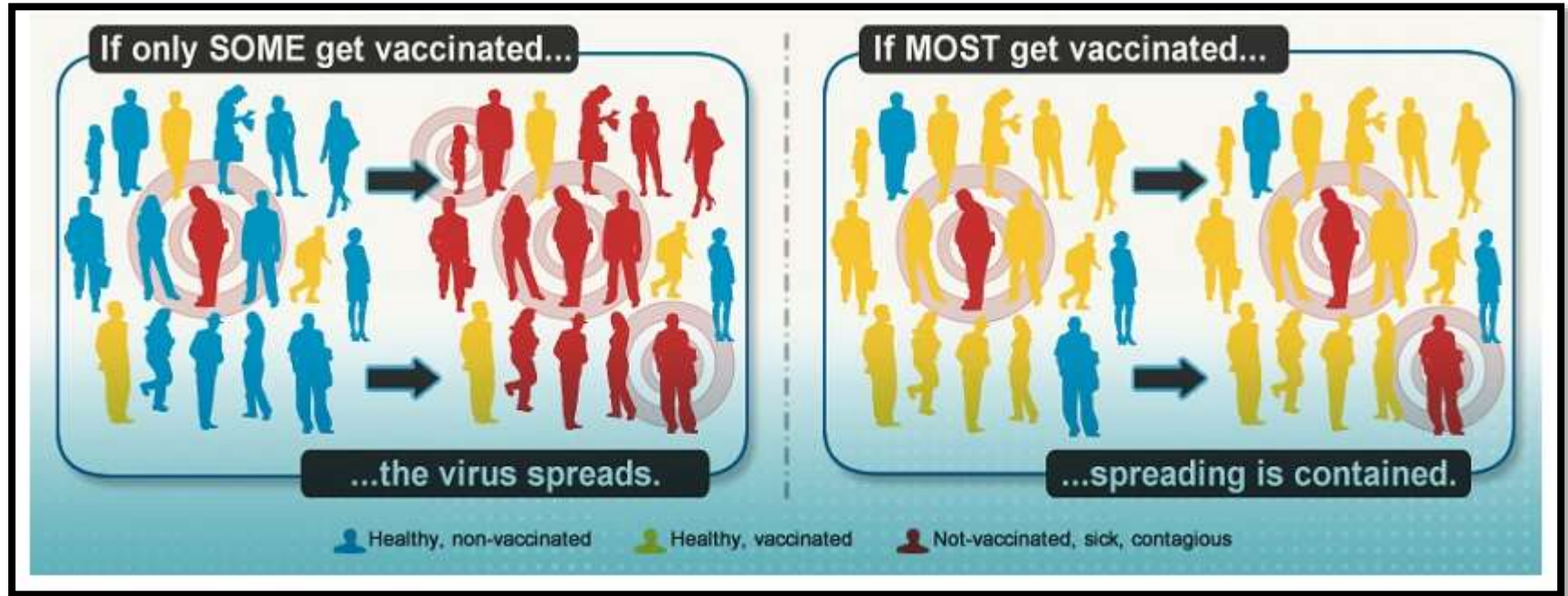

- Günümüzde aşıyla önlenebilir 27 hastalık var.
- Her yıl 3 milyon ölüm önlenebiliyor.
- Bu rakama 1,5 milyon daha eklenebilir.
- 750 000 çocuk engelli kalmaktan korunuyor.

Aşı reddedilemez : Toplum Yararını hiç saymaktır!

Vaccines don't just protect yourself.

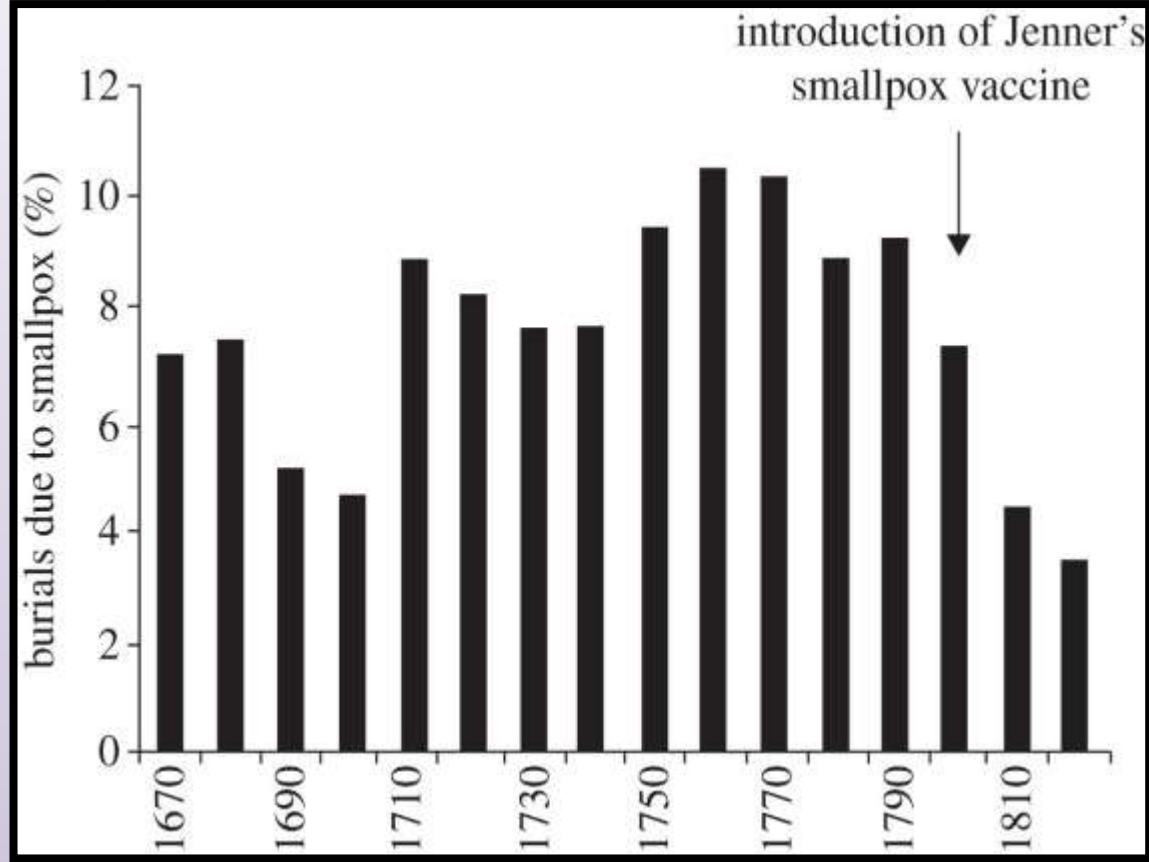
Most vaccine-preventable diseases are spread from person to person. If one person in a community gets an infectious disease, he can spread it to others who are not immune. But a person who is immune to a disease because she has been vaccinated can't get that disease and can't spread it to others. The more people who are vaccinated, the fewer opportunities a disease has to spread.

<https://www.cdc.gov/vaccines/vac-gen/whatifstop.htm>, 02.04.18

Aşı reddedilemez : Toplum Yararını hiç saymaktır!

- Aşı, salt bireyi ilgilendiren boyutun ötesindedir; çünkü temelde, *bağışıklama* sağlanarak önlenebilen bulaşıcı hastalıklara ilişkindir.

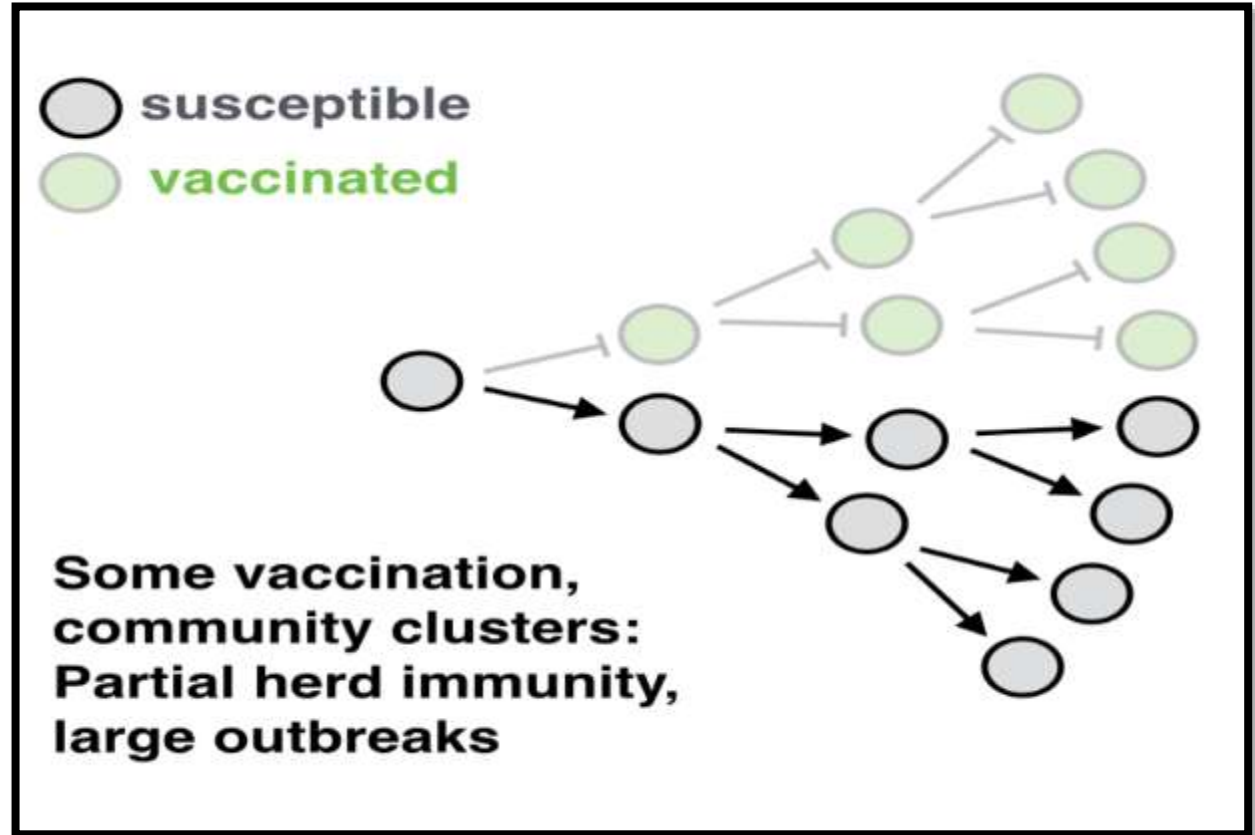

Anayasa md. 5, 12/2, 41, 56, 90/son vd. Devlete, kişi - toplum sağlığını korumak için net ödev vermektedir.

Aşı reddedilemez : Toplum Yararını hiç saymaktır!

- Dikkat edilmesi gereken;
- Ortada **tehlikeli bulaşıcı hastalıklar** vardır ve aşılama ile yaygın başarı sağlanacağına ilişkin güçlü bilimsel gerekçe, kanıt eldedir.

Anayasa md. 5,
12/2, 41, 56,
90/son vd.
Devlete ve
yurttaşa, kişi -
toplum sağlığını
korumak için
net ödev
vermektedir.

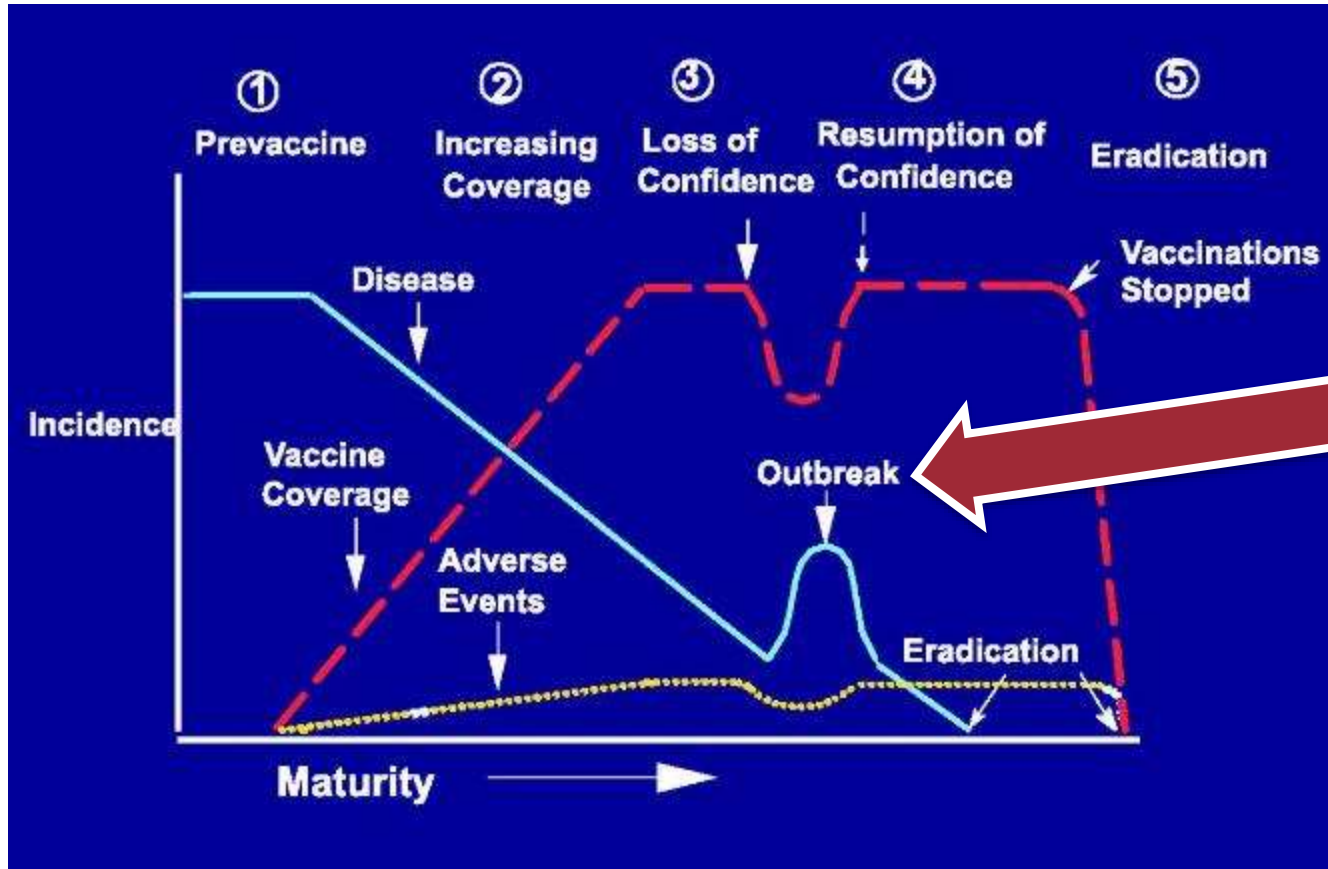
Aşı reddedilemez :

Toplum Yararını hiçe saymaktır!

- Kim, neye ve kime karşı utku (!) kazandığını bilmiyor. Yalnızca yasal boşluklardan yararlanılarak bir «utku» (!?) kazanıldığı düşünülüyor!?
- Anayasa md. 13, *Hasta Hakları Yönetmeliği md. 24 vd.*
- *“Tıbbi zorunluluklar ve yasalarda yazılı durumlar dışında, rızası olmaksızın kişinin vücut bütünlüğüne ve öbür kişilik haklarına dokunulamaz.”* (Anayasa md. 17/2)
- “Birey lehine” mevzuattan yararlanılıyor ancak;
- *“**Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da içerir.**”* (Anayasa md. 12/2 ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi md. 30)

• “Türk Milleti Adına...”

- ile başlayan yargı kararlarının; söz konusu bulaşıcı hastalıklar, bu yüzden özellikle bebek ve çocukların çok erken ölümü, engelli kalması ve bağışıklama ile **etkin – ucuz – güvenli korunma** olduğunda; ne denli toplum yararına ve adına olduğu tartışılabilir.

Toplum bağışıklığı kritik sınıra, genelde %80'in altına düşünce

salgın çıkıyor.

Deterministik sonuç

bu.. Dolayısıyla **aşı**

tam anlamıyla,

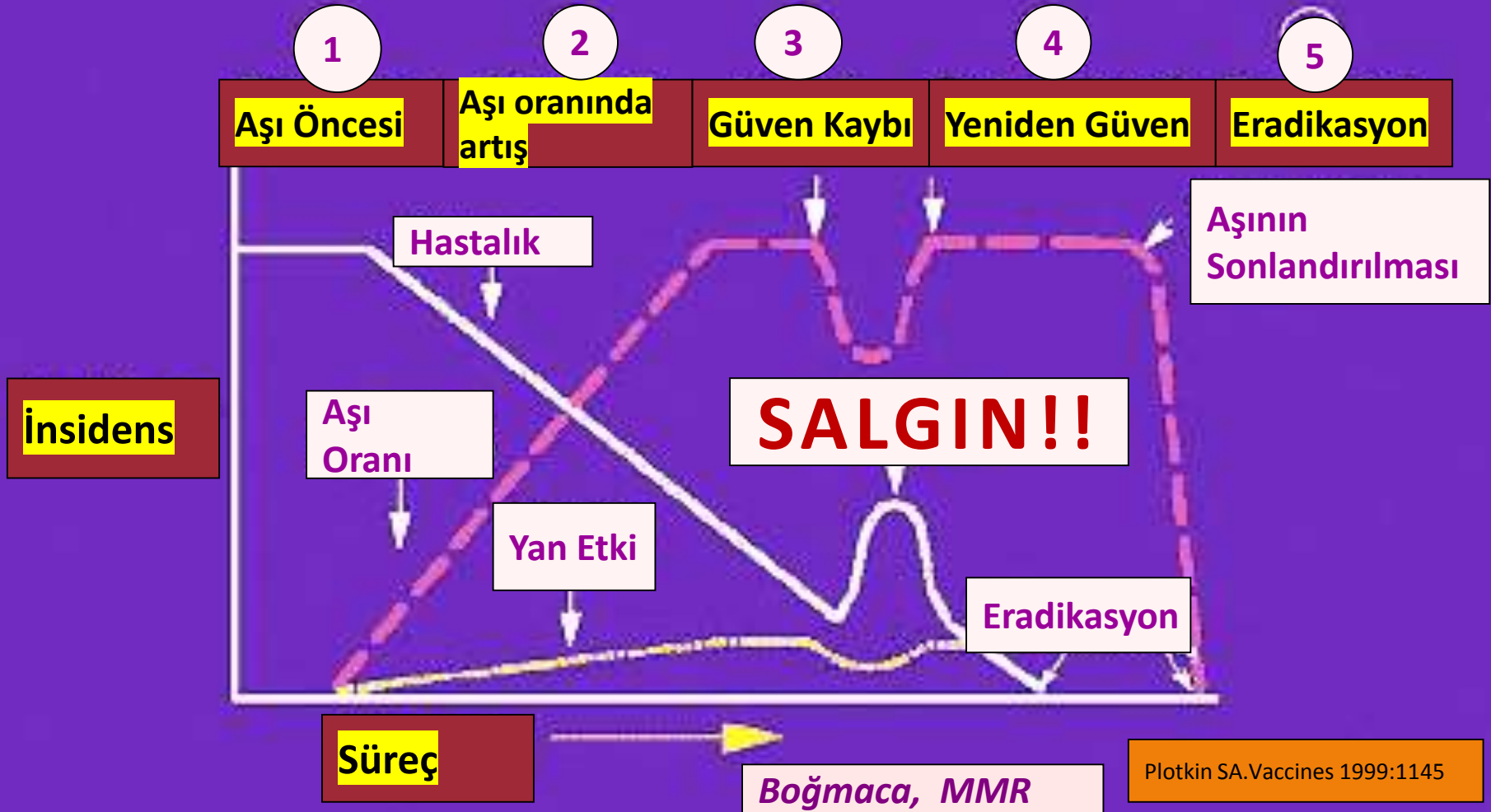
ertelenemez bir

TIBBİ

ZORUNLUK!

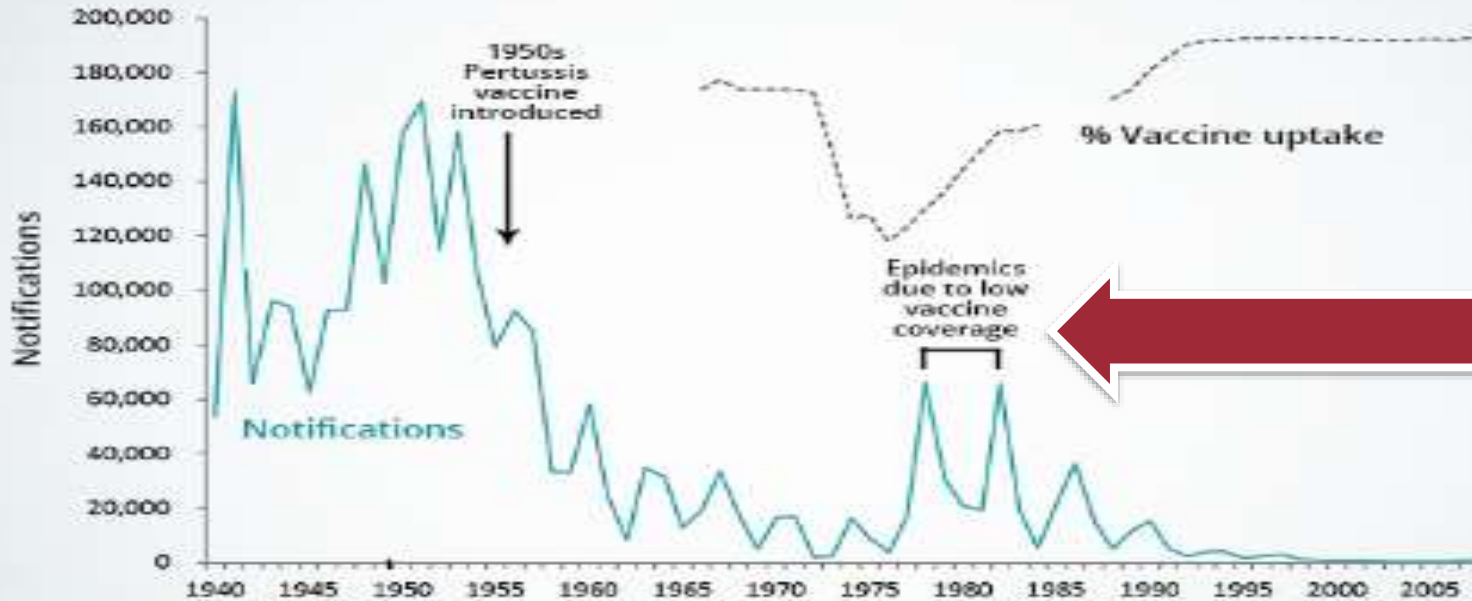

AŞILAMAYI DURDURMAK AÇIK, YAKIN, SOMUT TEHLİKE; Dolayısıyla Aşılama Tıbbi Zorunluk!

AŞILAMAYI DURDURMAK AÇIK, YAKIN, SOMUT TEHLİKE; Dolayısıyla Aşılama Tıbbi Zorunluk!

Pertussis Notifications in England and Wales (1940-2011)

Data source: Public Health England, Pertussis notifications and deaths, England and Wales, 1940-2013 (http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140505192926/http://www.hpa.org.uk/webc/HPAwebFile/HPAweb_C/1317133571994)
Compiled by @visualvaccines

Toplum bağışıklığı kritik sınıra, genelde %80'in altına düşünce **salgın** çıkıyor. Deterministik sonuç bu.. Dolayısıyla **aşı, tam anlamıyla, ertelenemez bir TIBBİ ZORUNLUK!**

Şekil 5.1. İngiltere'de ve Wales'te 1940-2010 Arasında Boğmaca Aşılama Oranı ve Salgın ilişkisi (Isabella, 2015).

AŞILAMAYI DURDURMAK AÇIK, YAKIN, SOMUT TEHLİKE; Dolayısıyla Aşılamaya Tıbbi Zorunluk!

Measles Cases in the United States (1912-2001)

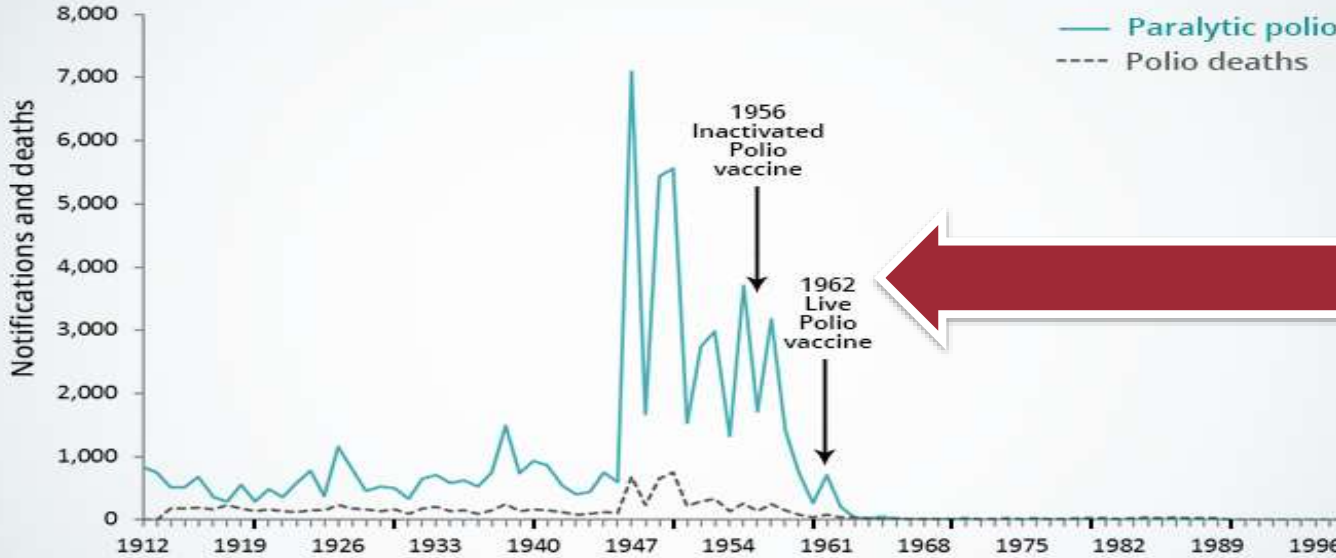
Data source: United States Census Bureau, No. HS-18. Specified Reportable Diseases (<http://www.census.gov/statab/hist/HS-18.pdf>)
Compiled by @visualvaccines

Salgınları önlemenin yolu, aşı ile yeterli toplum bağışıklığı. Deterministik sonuç bu.. Dolayısıyla **aşı, tam anlamıyla, ertelenemez bir TIBBİ ZORUNLUK!**

Şekil 5.2. ABD’de 1912-1999 arasında Kızamık Aşılanma Oranı ve Salgın ilişkisi (Isabella, 2015).

AŞILAMAYI DURDURMAK AÇIK, YAKIN, SOMUT TEHLİKE; Dolayısıyla Aşılamaya Tıbbi Zorunluk!

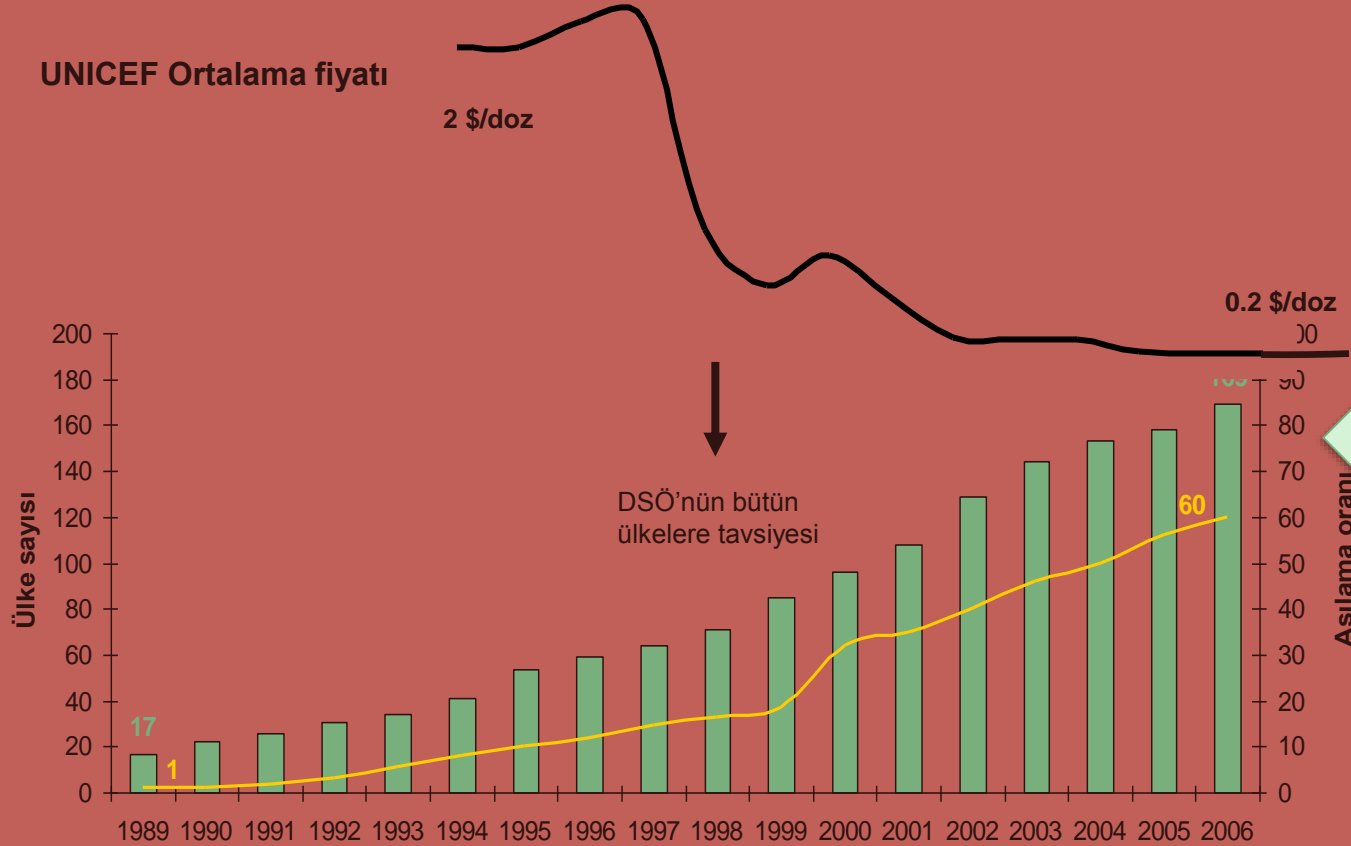
Paralytic Polio Notifications and Deaths in England and Wales (1912-2000)

Çocuk felci ölümleri ve engelliliği tüm Dünyada yaygın aşılamaya ile önlendi. Tek yol bu! Dolayısıyla **aşı, tam anlamıyla, ertelenemez bir TIBBİ ZORUNLUK!**

Şekil 5.3. Şekil 5.3. İngiltere ve Wales'de 1912-1996 Arasında Polio Aşılanma Oranı ile Felç Bırakan (Paralitik) Polio ve Polio Ölümleri İlişkisi (*Isabella, 2015*).

Dünyada hepatit B aşısı

Aşılar çok ucuz..
Hepatit B aşılama 3-4 doz 1 \$ bile değil. Oysa kc. Ca, siroz, serviks ca..
sağaltımı çok pahalı ve geç kalındığında yüz güldürücü değil.. 1 kara-çiğer nakli onbinlerce \$, aşı ile korunma 1 \$!

- Halk sağlığı açısından önemli bir aşı olmasına rağmen gelişmiş/gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkın kapanması 20 yılı bulmuştur.
- En önemli neden aşı fiyatının yüksek seyretmesidir.

TIBBİ MÜDAHALE ZORUNLU İSE; ANABABA RIZA GÖSTERMESE DE.. (1)

Anababanın gözetimi ve denetimi altında olan çocuğa tıbben müdahale gerekli ise ve bu; çocuğun sağlığı bakımından önemli ise bu müdahale anababanın izni olmasa da yapılmalıdır.

Anababanın çocuk için yapılması gereken bir tıbbi müdahaleye izin vermemesi durumunda, TCK'daki *bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihmali suçu* gündeme gelebilecektir.

**Çocuk için bu tıbbi müdahale zorunlu ise,
anababa riza göstermese de
doktor çocuğa tıbbi müdahalede bulunabilir.**

(Sözür, Ceza Hukuku Uygulama Rehberi, 2015:32)

TIBBİ MÜDAHALE ZORUNLU İSE; ANABABA RIZA GÖSTERMESE DE.. (2)

Genel sağlığın söz konusu olduğu durumlar :

Genel sağlığı koruma amacı gözetilerek çeşitli mevzuatta kişilerin rızası aranmaksızın tıbbi müdahale yapılabileceği düzenlenmiştir.

Bunlara örnek olarak salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi, 0-2 yaş bebeklerin menenjit, çocuk felci gibi kimi tehlikeli hastalıklardan korunabilmesinin sağlanması amacıyla

ZORUNLU AŞI YAPILMAKTADIR. Örneğin salgın hastalık nedeniyle aşı yapılması gerekiyorsa, bunun için de **RIZA ARANMAZ.**

Yine UHK'nun 57. maddesinde humma, kara humma gibi bulaşıcı ve salgın hastalıklarda **RIZA ARANMAMAKTADIR.**

(Sözür, Ceza Hukuku Uygulama Rehberi, 2015:32)

Aşılar tıbbi zorunluluktur; rızaya bağlanamaz!

- Son kez dikkat çekelim :
- Anayasa md. 17/2. fıkraya dayandırılan AYM kararı, tam da bu kararı gerekçesiz bırakan içeriktedir. Şöyle ki :
- **Madde 17** – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz...
- **Aşılar tıbbi zorunluluktur; rızaya bağlanamaz!**
- Anayasa m. 12/2, 41, 56, 90.. bütünsel değerlendirilmelidir.

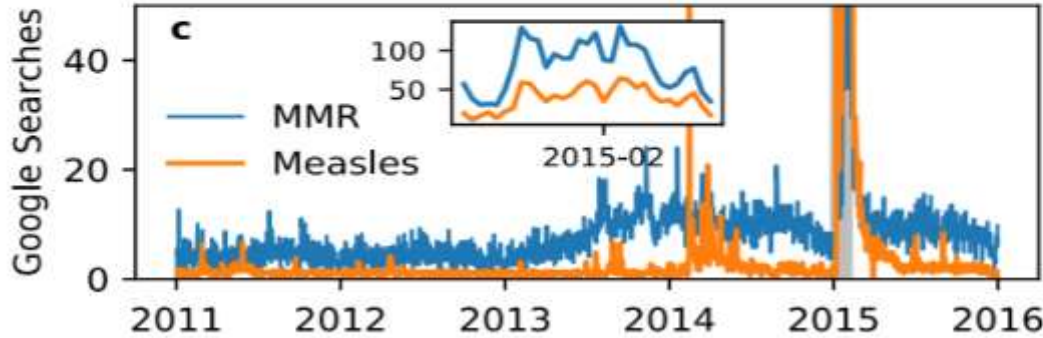
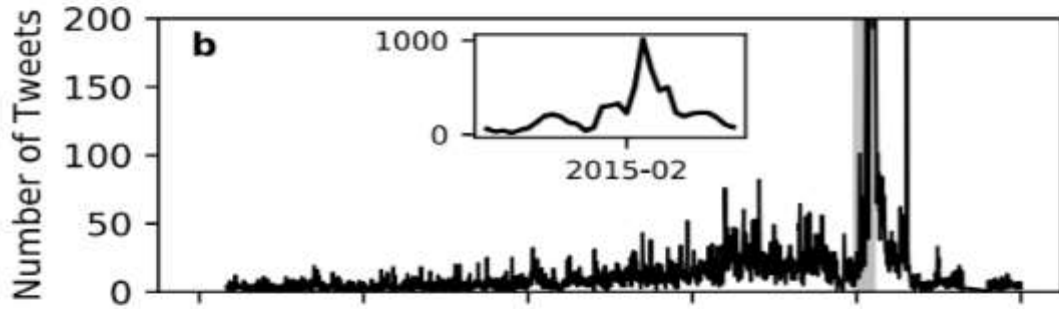
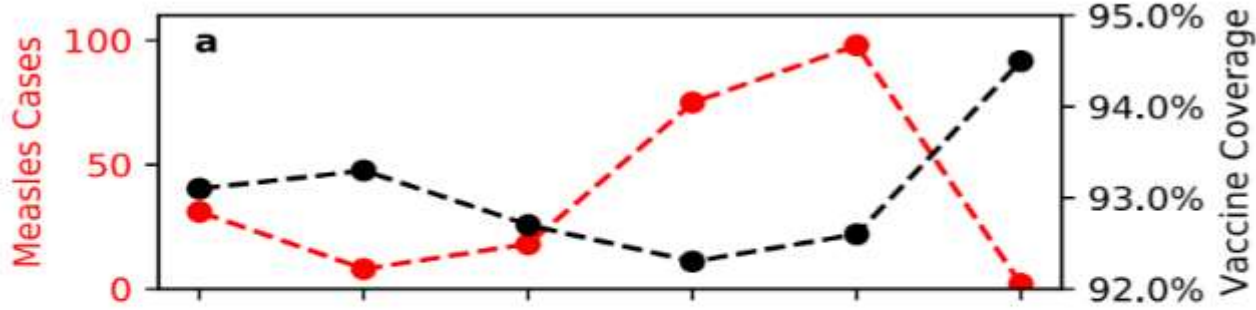

H₀ hipotezimizi reddettik..

- Başlangıç varsayımımız (hipotezimiz) olan
- Tanımladığımız “Bağımlı ve bağımsız değişkenlerin *ilişkili olmadığı* önermesini”
- Ya da “**AYM’nin söz konusu 2 kararının tıp bilimleri ile uyarlı olduğu**” *ilişkisizlik önermesini* (H₀ hipotezi);
- Çok sayıda nesnel ve güncel bilimsel - **tıbbi..** kanıta dayalı (*evidence based*) olarak;
- **reddetmiş oluyoruz.**

Çözüm..

- Umumi Hıfzıssıhha Yasası'nda yapılacak bir değişiklik ya da 1 madde eklenmesi;
- Aynı yasaya ya da Türk Ceza Yasası'na konacak bir ceza yaptırımını düzenlemesi ile
- Sağlık Bakanlığı Aşı Danışma Kurulu'nun belirleyeceği aşı takvimine uygun aşılama hizmetleri kamusal alanda - kamusal hizmet olduğundan, **AŞILAR YASAL OLARAK ZORUNLU KILINMALIDIR.**

Can baba;
 Zamanede, binlerce anababa (!?) bebelerle aşı yaptırmıyor Türkiye’de!? Bebelerin çoğu, geceleri ağlayamadan, sessiz sessiz ölüyorlar, aşı ile korunulabilir hastalıklardan.. Senin öfken, «*gecelerin beyi*» şahlanmasın diye belki de!?

***Benim öfkem gecelerin beyidir, kalkar bi tek çocuk ağlasa!
 İşte bak bu anasız yasa, Kanuni’nin değil bizimdir.. Can YÜCEL***

**Teşekkür
ederiz...**